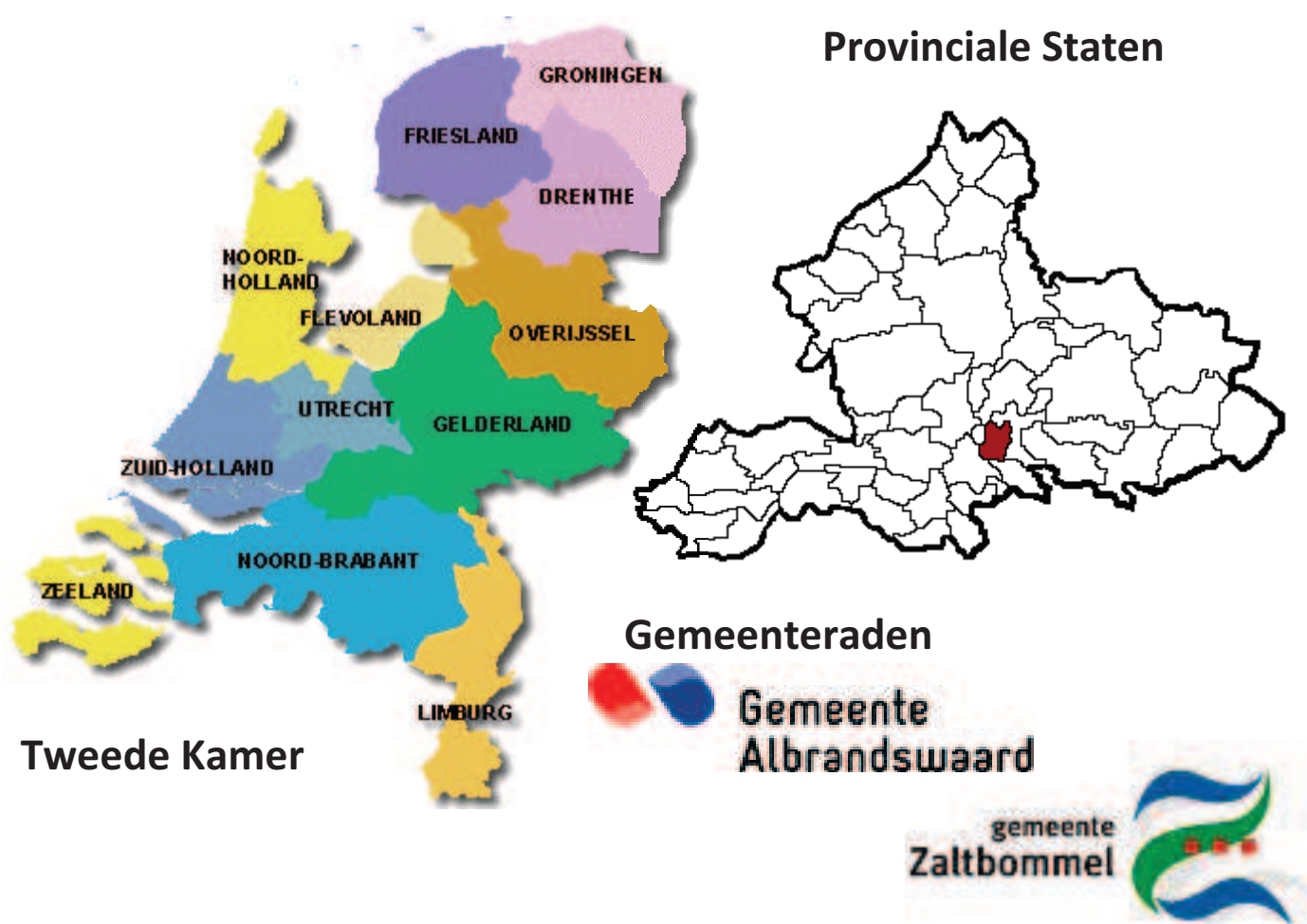

Vrouwen in de Verkiezingsuitslagen

2009

2011

ONDERZOEK van de
NEDERLANDSE VERENIGING voor
VROUWENBELANGEN, VROUWENARBEID en
GELIJK STAATSBURGERSCHAP

INHOUD

	blz
Voorwoord	1
Overzicht gekozen vrouwen:	
Overzicht en conclusies	2
Overzicht vrouwen in de politiek	3
Eerste en Tweede Kamer:	
Zetels en percentages vrouwen in de Tweede Kamer	4
Tweede Kamerverkiezingen 2010, uitgebrachte voorkeursstemmen	5
Vrouwen in de Eerste Kamer	6
Vrouwen in opeenvolgende regeringen	7
Provinciale Staten:	
Provinciale Staten 2011 per provincie	8
Provinciale Statenverkiezingen 2011	9
Vrouwen in Gedeputeerde Staten	10
Gemeenteraden:	
Vrouwen in Gemeenteraden	11
Gemeenteraden 2011, Aantallen en percentages vrouwen per provincie	12
Europees Parlement:	
Nederland, vrouwen in het Europees Parlement	13
Vrouwen in het Europees Parlement	14
Colofon en bronnen	15

Voorwoord

In vier verkiezingen tussen 4 juni 2009 en 2 maart 2011 kregen alle stemgerechtigden de gelegenheid hun stem uit te brengen. Dat was achtereenvolgens voor het Europees Parlement, de Gemeenteraden, de Tweede Kamer en de Provinciale Staten. Vervolgens kozen op 23 mei 2011 de leden van de Provinciale Staten de leden van de Eerste Kamer.

Resultaat: vijf maal een sterke OVERvertegenwoordiging van mannen!

De verdeling van de zetels over vrouwen en mannen heeft vanouds de interesse van de leden van de Nederlandse Vereniging voor Vrouwenbelangen, Vrouwenarbeid en Gelijk Staatsburgerschap, opgericht in 1894 als Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht (VROUWENBELANGEN). Gelijke deelname en gelijke invloed van vrouwen en mannen was altijd al het streven van de Kiesrechtvereniging. Gelijk staatsburgerschap vereist getalsmatig gelijke participatie van mannen en vrouwen als voorwaarde voor gelijke invloed van vrouwen en mannen bij de beoordeling van maatschappelijke problemen en de keuze en vormgeving van oplossingen daarvoor.

Verdeling van de macht is één van de drie kernthema's van de tweede emancipatiegolf. Vanaf 1984 heeft VROUWENBELANGEN met andere organisaties, zoals het Politiek Scholing Centrum, diverse acties gevoerd om gelijke kiesrechten in de praktijk te realiseren. Politieke partijen werden aangemoedigd meer vrouwen op verkiesbare plaatsen te zetten, vrouwen om politiek actief te worden en zich via opstapcursussen voor te bereiden op politieke functies.

Sinds de inwerkingtreding in Nederland, in 1991, van het Internationale Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, het zgn. VN Vrouwenverdrag, is de regering verplicht om te garanderen dat vrouwen in de praktijk op gelijke voet met mannen hun kiesrechten kunnen uitoefenen en invloed hebben op het landsbestuur.

De uitslagen van de verschillende verkiezingen sinds 1956 zijn door Vrouwenbelangen systematisch verzameld en in grafieken en tabellen vastgelegd in deze brochure.

Namens het bestuur van Vrouwenbelangen bied ik u deze brochure aan. Ik hoop dat ze u inspireert tot het zoeken of (ond)erkennen van niet bedoelde belemmeringen voor gelijke kiesrechten in de praktijk en het effectief buiten werking stellen daarvan, ter versterking van onze democratie voor de kwaliteit van onze samenleving.

Namens de Vereniging voor Vrouwenbelangen, Vrouwenarbeid en Gelijk Staatsburgerschap,

Leonie van Gils, voorzitter

Overzicht en conclusies

Op 31 december 1996 waren de percentages van vrouwen in de verschillende gremia van de volksvertegenwoordiging als volgt:

Tweede Kamer	32,7%
Eerste Kamer	22,7%
Provinciale Staten	31%
Gemeenteraden	21,8%
Europees Parlement	31% ¹

In juli 1997 heeft de regering, op aandrang van de Tweede Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken, streefcijfers bekendgemaakt voor percentages vrouwen in alle politieke lichamen.

Het doel was hierin overal een stijging van 5 procent per verkiezingsperiode te verkrijgen tot evenredigheid werd bereikt.

Intussen zijn overal minstens vier verkiezingen geweest en zou die evenredigheid al enkele jaren bereikt moeten zijn.

Dat is helaas nergens gehaald.

De stand van zaken nu is:

Tweede Kamer	40,7%
Eerste Kamer	36%
Provinciale Staten	34,6%
Gemeenteraden	26,8%
Europees Parlement	44%

De streefcijfers hebben kennelijk weinig invloed op de uitslag van verkiezingen gehad en worden ook nauwelijks meer genoemd.

Het aandeel van vrouwen in de algemene besturen van waterschappen staat niet in dit overzicht, maar is wel bijgehouden op de website van Vrouwenbelangen:

per 31 december 1996 was het 5,4% en na de verkiezingen van 2008 werd dat 18,6%.

Er was toen één vrouwelijke dijkgraaf.

Benoemde bestuurders:

Per 31 december 1996 was het aandeel vrouwelijke burgemeesters 15,2%.

Nu is dat 20,7% (zie pagina 12).

Van de twaalf Commissarissen van de Koningin was er 31 december 1996 één vrouw (8,3%); dat zijn er nu twee (16,6%).

Hoewel alle percentages een kleinere of iets grotere stijging laten zien, worden we nog steeds door een grote meerderheid van mannen bestuurd.

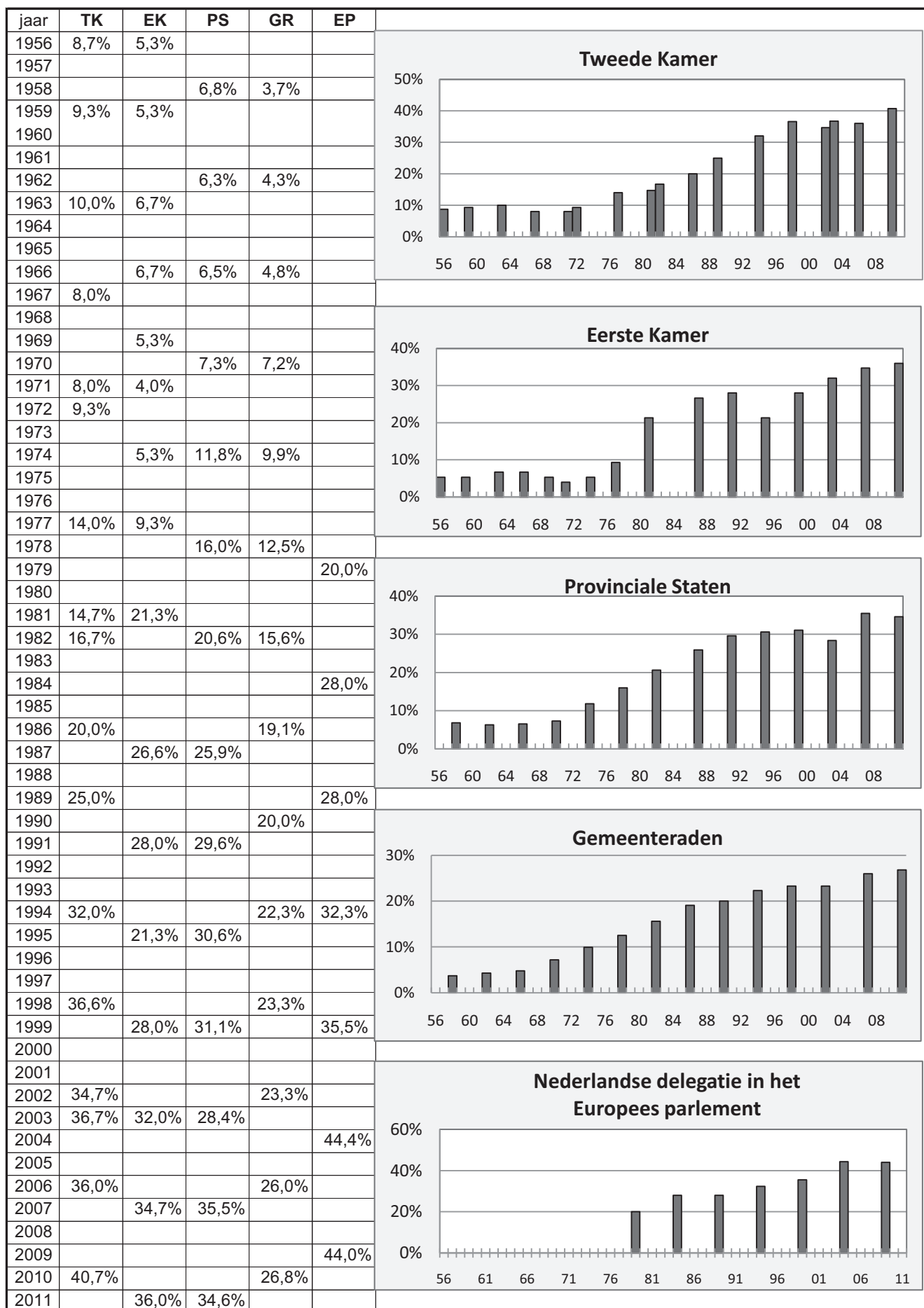
Ook het verlagen van de kiesdrempel heeft daarin weinig verandering gebracht.

Om te voorkomen dat het bereiken van evenwicht tussen vrouwen en mannen overal nog vele verkiezingen zal duren, zal de kieswet moeten worden aangepast.

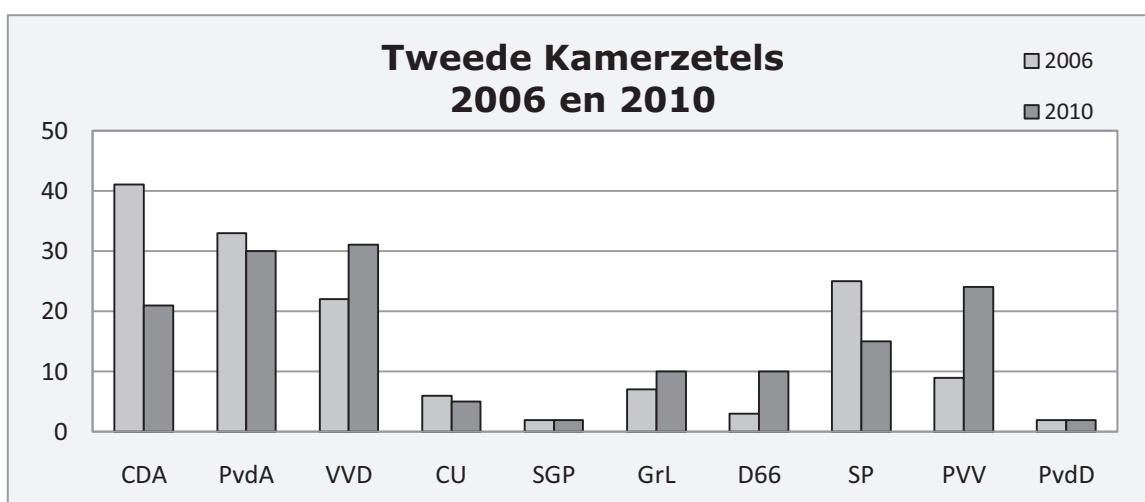
¹ Bron: Voortgangsrapportage 1997 van "Vrouwen in Politiek en Openbaar Bestuur"

Overzicht Vrouwen in de Politiek

Zetels en percentages vrouwen in de Tweede Kamer 2010

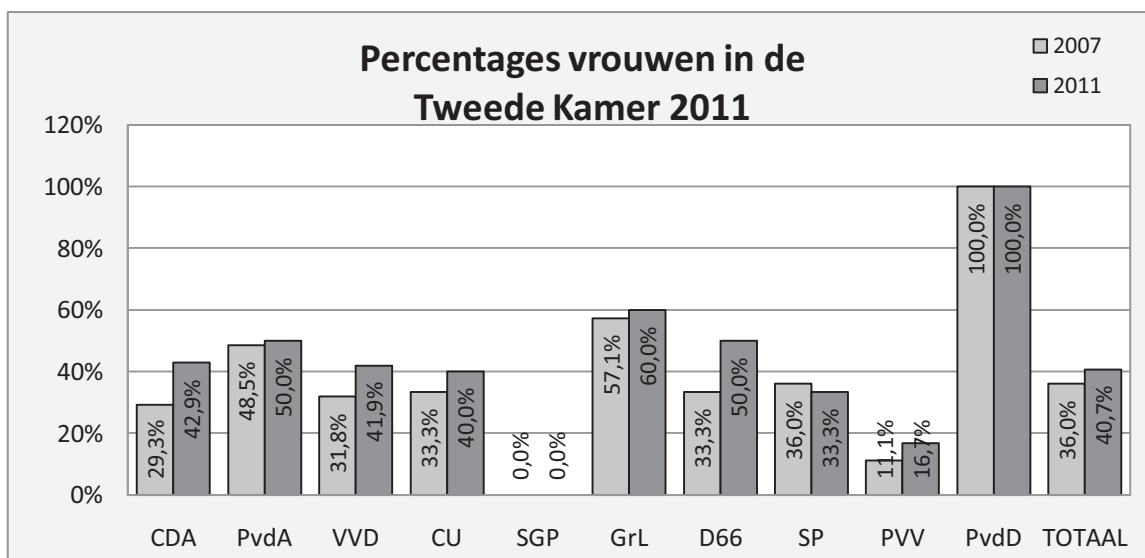
	2006			2010		
	zetels	vrouw	% vrouw	zetels	vrouw	% vrouw
CDA	41	12	29,3%	21	9	42,9%
PvdA	33	16	48,5%	30	15	50,0%
VVD	22	7	31,8%	31	13	41,9%
CU	6	2	33,3%	5	2	40,0%
SGP	2	0	0,0%	2	0	0,0%
GrL	7	4	57,1%	10	6	60,0%
D66	3	1	33,3%	10	5	50,0%
SP	25	9	36,0%	15	5	33,3%
PVV	9	1	11,1%	24	4	16,7%
PvdD	2	2	100,0%	2	2	100,0%
TOTAAL	150	54	36,0%	150	61	40,7%

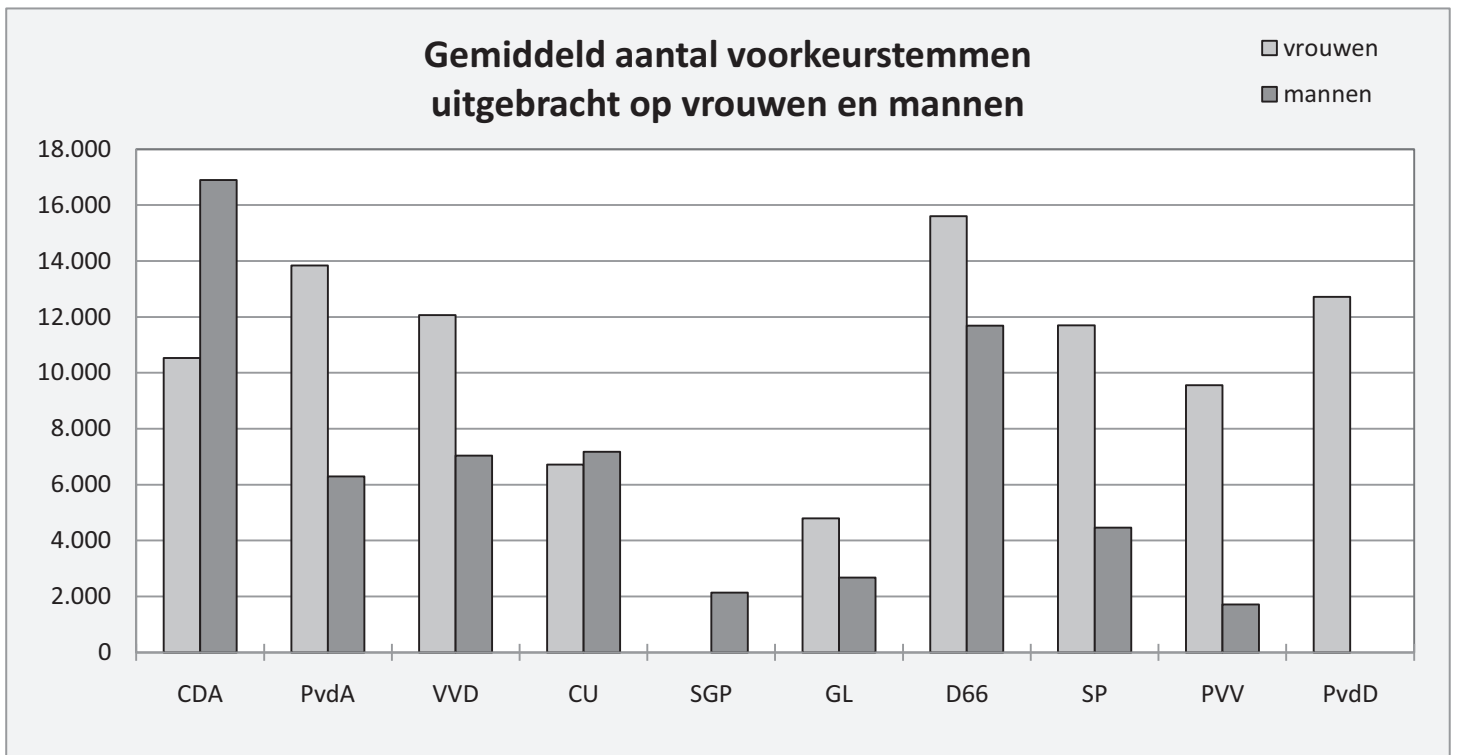
Het politieke krachtenveld is in deze periode nogal gewijzigd.

CDA en SP leverden veel in, de VVD werd nipt de grootste partij en D66 maar vooral de PVV groeide.

Het aantal vrouwen in de Kamer steeg van 54 naar 61 en hun percentage kwam op ruim 40%.

Tweede Kamerverkiezing 2010 uitgebrachte voorkeurstemmen

Gemiddeld brengt 83% van de kiezers een stem op de lijsttrekker uit. De overige 17% van de kiezers doet dat op een andere kandidaat van de lijst, dit zijn de voorkeurstemmen.

Behalve bij het CDA, de CU en natuurlijk de SGP, is het gemiddelde aantal voorkeurstemmen op vrouwen aanzienlijk groter dan het aantal op mannen. Dat is opmerkelijk bij de PvdA, die immers op bijna de hele lijst een om en om volgorde voor mannen en vrouwen aanhoudt, waardoor ook zonder voorkeurstemmen het aantal gekozen vrouwen en mannen elkaar in evenwicht houdt.

	zetels	totaal				vrouwen			mannen		
		stemmen op de lijsten	stemmen op alle gekozen kandidaten	stemmen op lijsttrekker	percent. Stemmen op lijsttrekker	voorkeurstemmen excl. lijsttrekker	gekozen excl. Lijsttr.	gemidd. Voorkeurstemmen	voorkeurstemmen excl. lijsttrekker	gekozen excl. Lijsttr.	gemidd. Voorkeurstemmen
CDA	21	1.281.886	1.228.328	947.785	74%	94.724	9	10.525	185.819	11	16.893
PvdA	30	1.848.805	1.805.889	1.510.203	82%	207.633	15	13.842	88.053	14	6.290
VVD	31	1.929.575	1.894.127	1.617.636	84%	156.870	13	12.067	119.621	17	7.037
CU	5	305.094	282.311	254.524	83%	13.442	2	6.721	14.345	2	7.173
SGP	2	163.581	154.627	152.493	93%	0	0	0	2.134	1	2.134
GL	10	628.096	611.777	577.126	92%	23.955	5	4.791	10.696	4	2.674
D66	10	654.167	631.954	507.187	78%	77.997	5	15.599	46.770	4	11.693
SP	15	924.696	893.195	794.570	86%	58.516	5	11.703	40.109	9	4.457
PVV	24	1.454.493	1.447.735	1.376.938	95%	38.212	4	9.553	32.585	19	1.715
PvdD	2	122.317	111.304	98.591	81%	12.713	1	12.713	0	0	0
Overige	0	103.291									
TOTAAL	150	9.416.001	9.061.247	7.837.053	83%	684.062	59	97.515	540.132	81	60.063

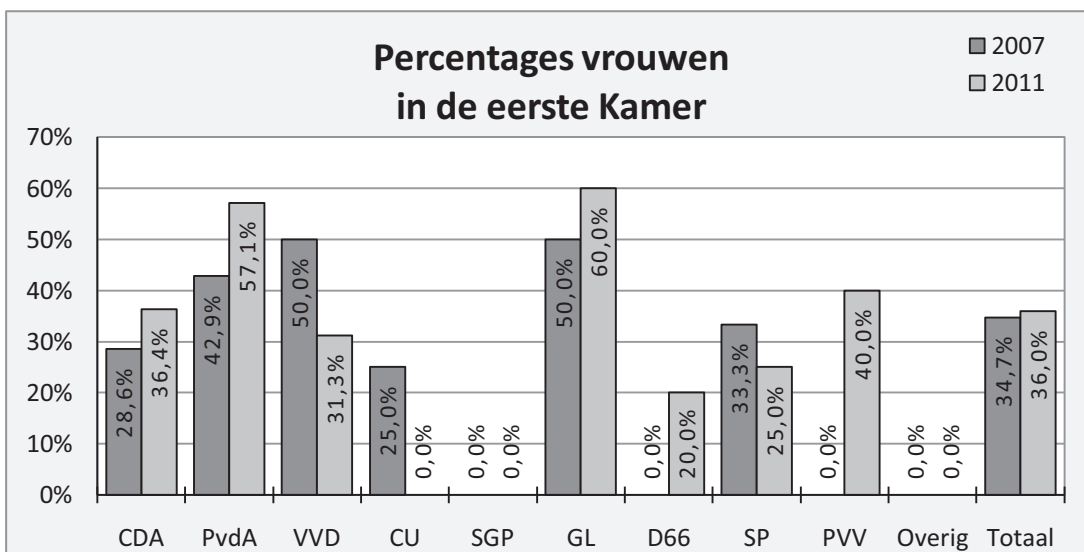
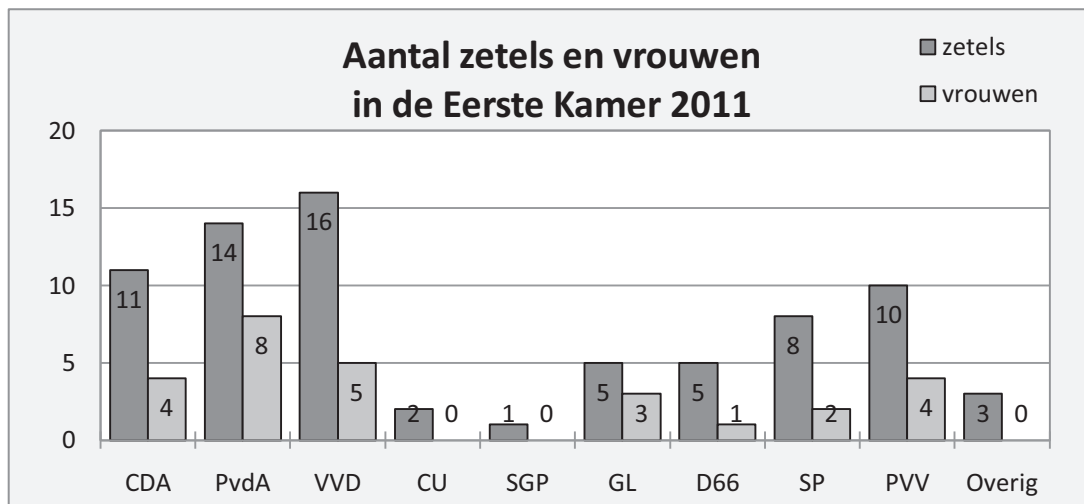
Vrouwen in de Eerste Kamer

	2007			2011		
	zetels '07	vr. '07	% vr. '07	zetels '11	vr. '11	% vr. '07
CDA	21	6	28,6%	11	4	36,4%
PvdA	14	6	42,9%	14	8	57,1%
VVD	14	7	50,0%	16	5	31,3%
CU	4	1	25,0%	2	0	0,0%
SGP	2	0	0,0%	1	0	0,0%
GL	4	2	50,0%	5	3	60,0%
D66	2	0	0,0%	5	1	20,0%
SP	12	4	33,3%	8	2	25,0%
PVV	-	-	-	10	4	40,0%
Overig	2	0	0,0%	3	0	0,0%
Totaal	75	26	34,7%	75	27	36,0%

Bij het CDA verving door voorkeurstemmen een man een andere man.

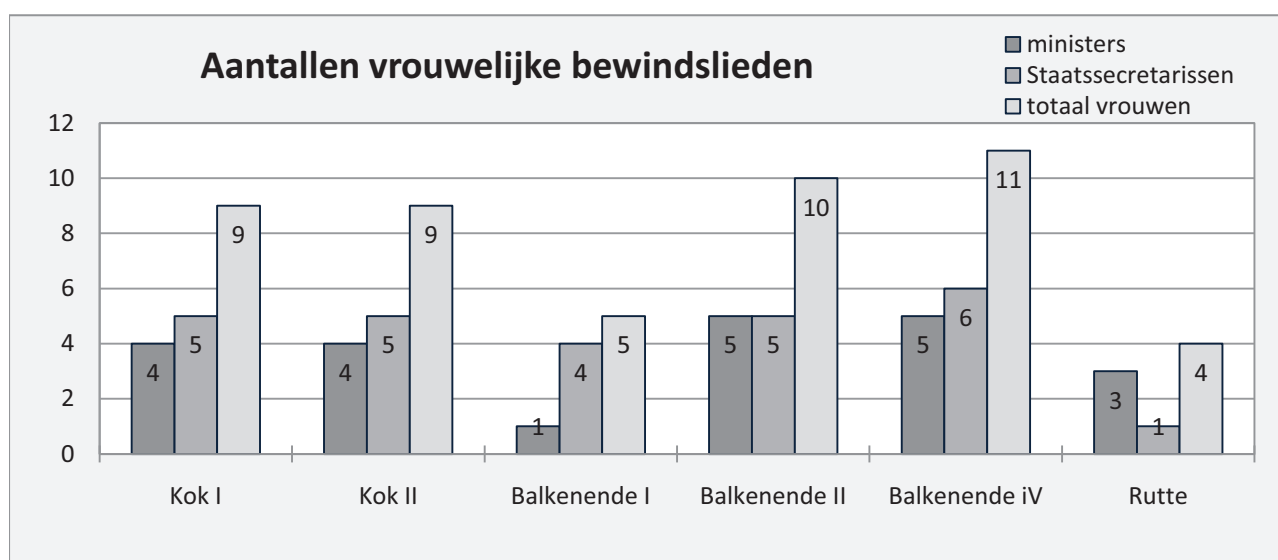
Bij de PvdA verving de vrouw op plaats 15 zo de man op plaats 14.

D66 verloor een plaats door gebruik van blauwe inkt in plaats van het rode potlood bij het stemmen; deze plaats kwam vervolgens bij de SP terecht.

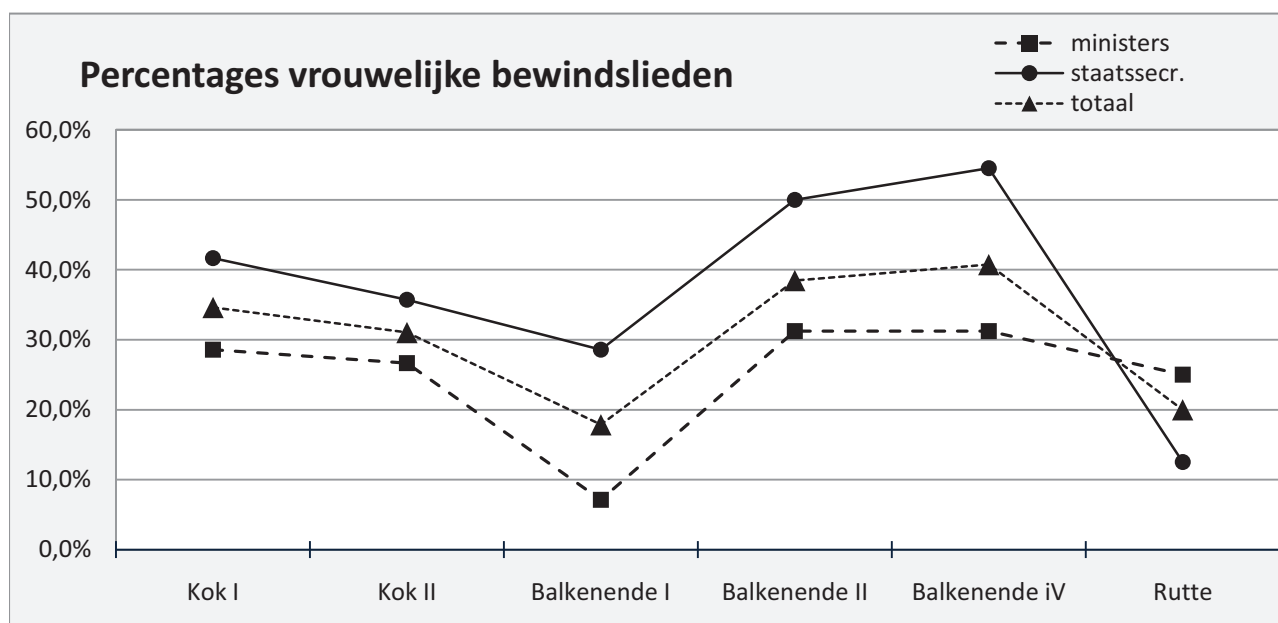
Vrouwen in opeenvolgende regeringen

		ministers	waarvan vrouwen	procenten vrouwelijke ministers	staatssecr.	waarvan vrouwen	procenten vrouwelijke staatssecr.	totaal	waarvan vrouwen	procenten vrouwen totaal
augustus-94	Kok I	14	4	28,6%	12	5	41,7%	26	9	34,6%
augustus-98	Kok II	15	4	26,7%	14	5	35,7%	29	9	31,0%
juli-02	Balkenende I	14	1	7,1%	14	4	28,6%	28	5	17,9%
mei-03	Balkenende II	16	5	31,3%	10	5	50,0%	26	10	38,5%
februari-07	Balkenende iV	16	5	31,3%	11	6	54,5%	27	11	40,7%
oktober '10	Rutte	12	3	25,0%	8	1	12,5%	20	4	20,0%

Woorden zijn hier overbodig.

Het aantal vrouwen in het kabinet Rutte is beneden peil.

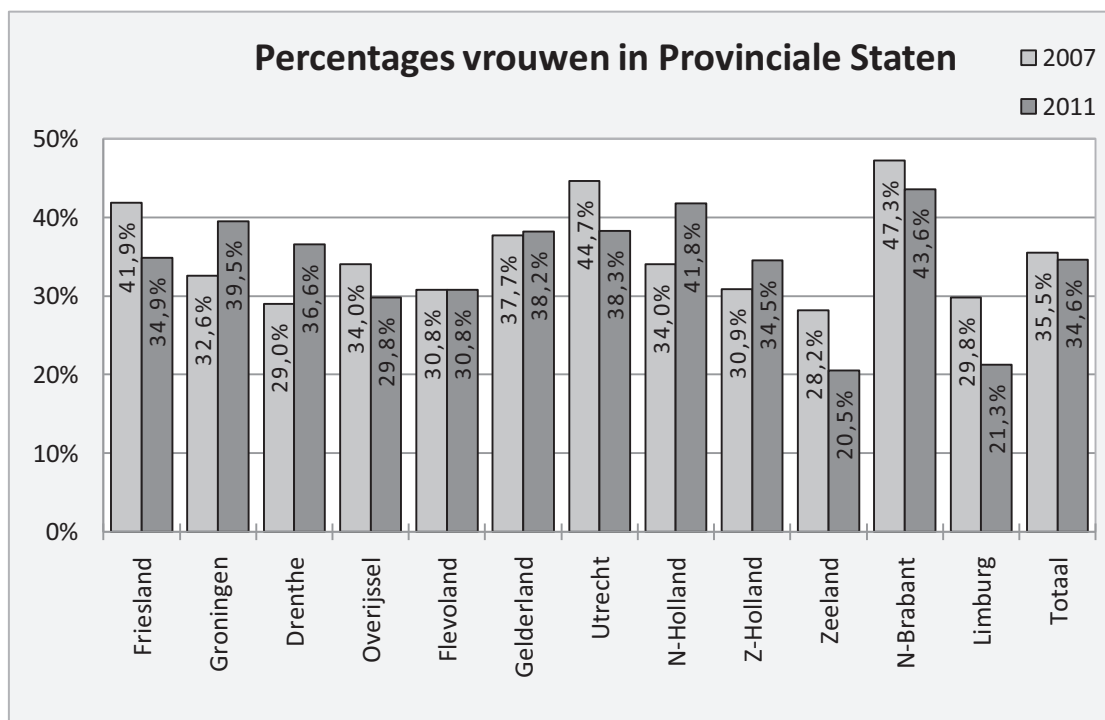

Provinciale Staten 2011 per provincie

PS	2007				2011				verschil
	zetels	man	vrouw	% vrouw	zetels	man	vrouw	% vrouw	
Friesland	43	25	18	41,9%	43	28	15	34,9%	-7,0%
Groningen	43	29	14	32,6%	43	26	17	39,5%	7,0%
Drenthe	31	22	9	29,0%	41	26	15	36,6%	7,6%
Overijssel	47	31	16	34,0%	47	33	14	29,8%	-4,3%
Flevoland	39	27	12	30,8%	39	27	12	30,8%	0,0%
Gelderland	53	33	20	37,7%	55	34	21	38,2%	0,4%
Utrecht	47	26	21	44,7%	47	29	18	38,3%	-6,4%
N-Holland	47	31	16	34,0%	55	32	23	41,8%	7,8%
Z-Holland	55	38	17	30,9%	55	36	19	34,5%	3,6%
Zeeland	39	28	11	28,2%	39	31	8	20,5%	-7,7%
N-Brabant	55	29	26	47,3%	55	31	24	43,6%	-3,6%
Limburg	47	33	14	29,8%	47	37	10	21,3%	-8,5%
Totaal	546	352	194	35,5%	566	370	196	34,6%	-0,9%

Van de 12 provincies is in 6 het percentage vrouwen gedaald, in 5 is het gestegen, en in Flevoland is het percentage onveranderd.

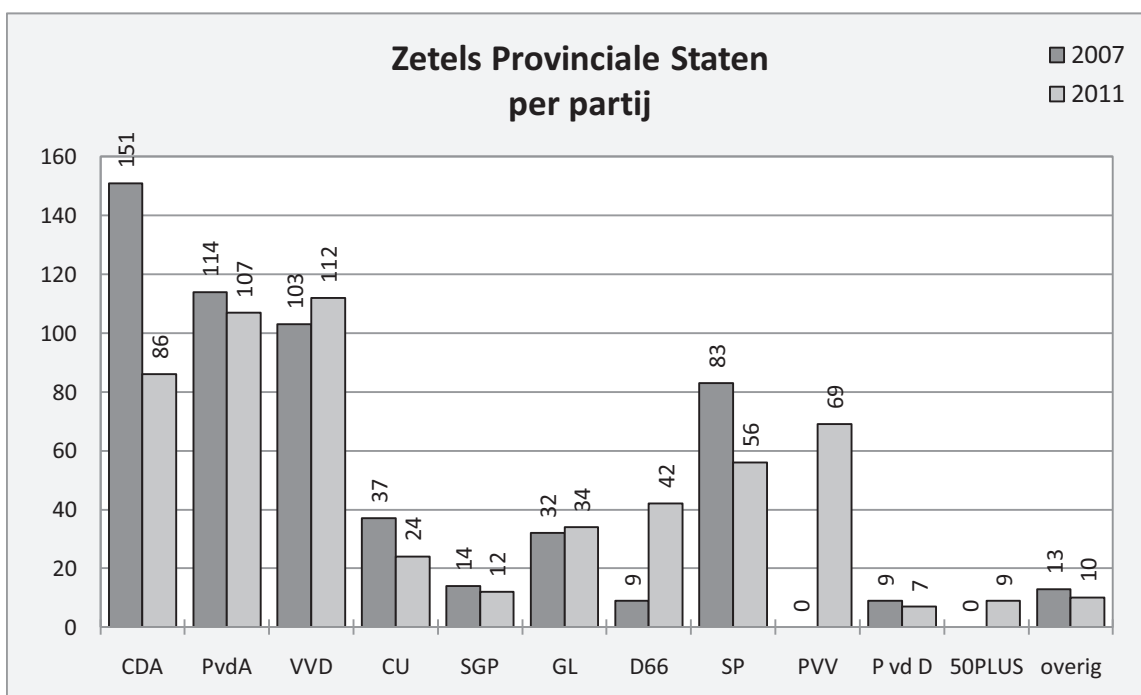
Een trend is hierin niet te herkennen. Het totaal is bijna 1 % gedaald.

Provinciale Statenverkiezing 2011

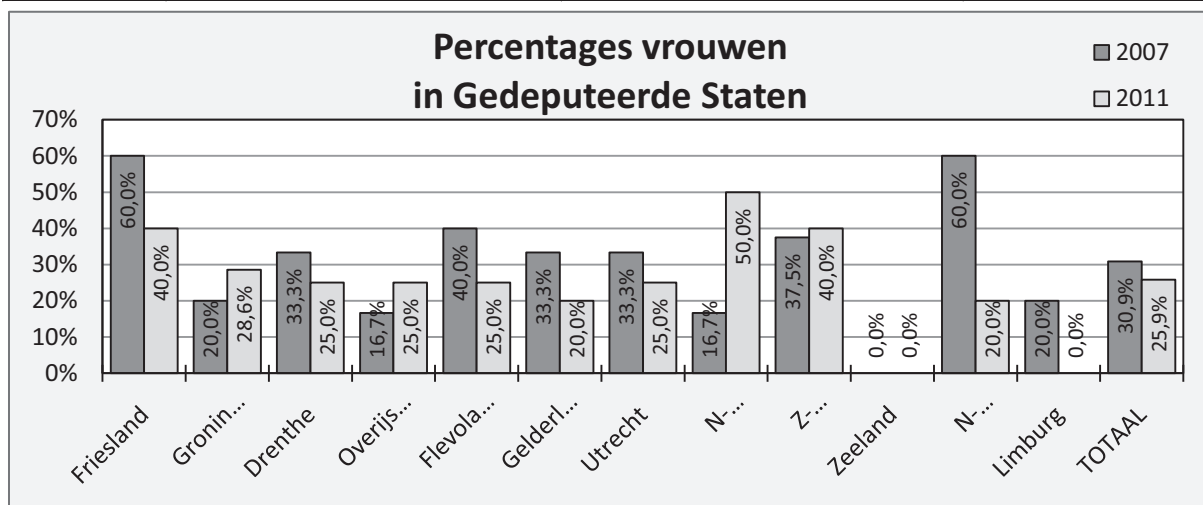
	Fr	Gr	Dr	Ov	Fl	Ge	Ut	NH	ZH	Ze	NB	Li	TOTAAL
	07 11	07 11	07 11	07 11	07 11	07 11	07 11	07 11	07 11	07 11	07 11	07 11	07 11
CDA	12 8	9 5	10 6	17 11	8 4	15 9	11 6	10 5	13 6	10 6	18 10	18 10	151 86
PvdA	12 11	12 12	13 12	9 9	7 6	10 9	8 7	11 11	10 10	6 7	8 7	8 6	114 107
VVD	5 6	5 6	8 9	6 8	9 9	9 11	10 11	15 13	12 12	6 7	11 12	7 8	103 112
CU	3 3	4 3	3 2	5 3	5 3	4 3	4 2	2 1	4 2	3 2			37 24
SGP				2 2	1 1	3 2	1 1		2 2	5 4			14 12
GL	2 2	3 3	2 2	2 2	2 2	3 4	4 4	5 5	3 3	2 1	2 3	2 3	32 34
D66	2	1 3	2	3	3	1 4	2 5	2 6	1 5	2	1 5	1 2	9 42
SP	4 3	7 6	5 4	6 4	6 3	7 5	5 4	9 5	8 5	5 3	12 8	9 6	83 56
PVV	4	3	4	4	6	6	5	6	8	5	8	10	0 69
PvdD		1 1			1 1	1 1	1 1	2 1	1 1		1 1	1	9 7
50PLUS				1	1	1	1	1	1		1	2	0 9
overig	5 4	1 1					1 2	1 1	1 0	2 2	1 0	1 0	13 10
TOTAAL	43 43	43 43	41 41	47 47	39 39	53 55	47 49	57 55	55 55	39 39	54 55	47 47	565 568

Er is in de afgelopen vier jaren nogal wat veranderd in de keuze van de kiezers. Zo zijn CDA, SP en Cu naar verhouding flink gekrompen, terwijl D66 sterk is toegenomen. Nieuwkomer PVV is verreweg de grootste groeier.

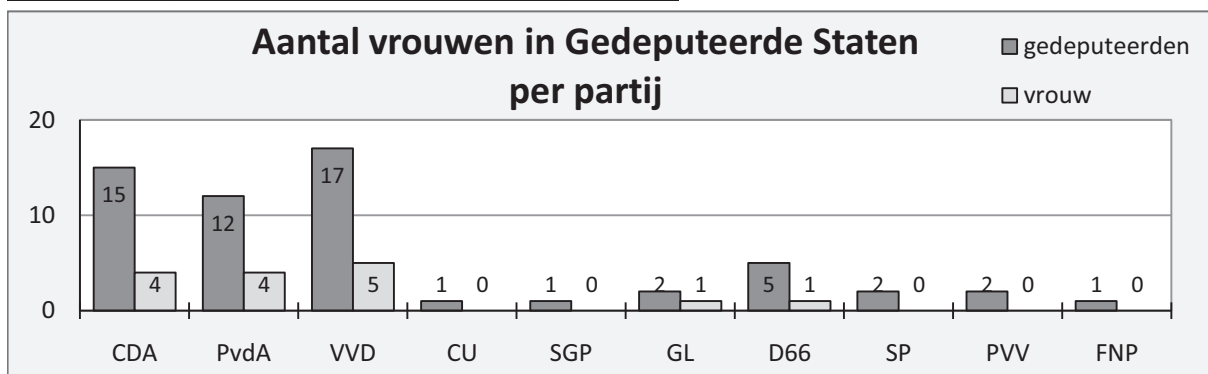

Vrouwen in Gedeputeerde Staten 2011

	2007				2011				
	gedepu- teerden	man	vrouw	% vrouw	gedepu- teerden	man	vrouw	% vrouw	
Friesland	5	2	3	60,0%	5	3	2	40,0%	
Groningen	5	4	1	20,0%	7	5	2	28,6%	3 in deeltijd
Drenthe	6	4	2	33,3%	4	3	1	25,0%	
Overijssel	6	5	1	16,7%	4	3	1	25,0%	1 vacature (mei 2011)
Flevoland	5	3	2	40,0%	4	3	1	25,0%	
Gelderland	6	4	2	33,3%	5	4	1	20,0%	
Utrecht	6	4	2	33,3%	4	3	1	25,0%	
N-Holland	6	5	1	16,7%	6	3	3	50,0%	
Z-Holland	8	5	3	37,5%	5	3	2	40,0%	
Zeeland	5	5	0	0,0%	4	4	0	0,0%	
N-Brabant	5	2	3	60,0%	5	4	1	20,0%	
Limburg	5	4	1	20,0%	5	5	0	0,0%	
TOTAAL	68	47	21	30,9%	58	43	15	25,9%	

2011	gedepu- teerden				
	man	vrouw	% vrouw		
CDA	15	4	26,7%		
PvdA	12	4	33,3%	1 in deeltijd	
VVD	17	5	29,4%	1 vacature	
CU	1	0	0,0%		
SGP	1	0	0,0%		
GL	2	1	50,0%	1 in deeltijd	
D66	5	1	20,0%	1 in deeltijd	
SP	2	0	0,0%		
PVV	2	0	0,0%		
FNP	1	0	0,0%		
TOTAAL	58	15	25,9%		

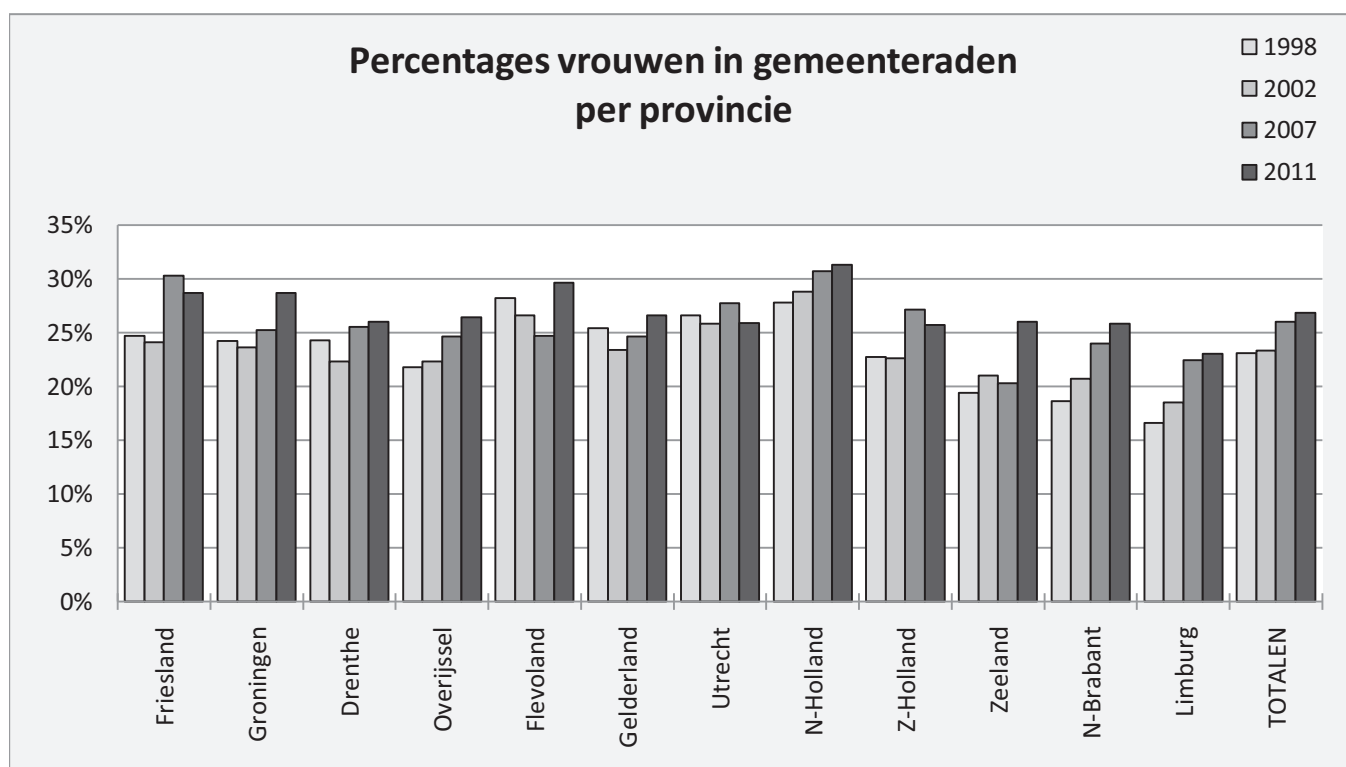
Vrouwen in gemeenteraden

	1998 % vrouw	2002 % vrouw	2007 % vrouw	2011 % vrouw
Friesland	24,70%	24,10%	30,30%	28,7%
Groningen	24,20%	23,60%	25,20%	28,7%
Drenthe	24,30%	22,30%	25,50%	26,0%
Overijssel	21,80%	22,30%	24,60%	26,4%
Flevoland	28,20%	26,60%	24,70%	29,6%
Gelderland	25,40%	23,40%	24,60%	26,6%
Utrecht	26,60%	25,80%	27,70%	25,9%
N-Holland	27,80%	28,80%	30,70%	31,3%
Z-Holland	22,70%	22,60%	27,10%	25,7%
Zeeland	19,40%	21,00%	20,30%	26,0%
N-Brabant	18,60%	20,70%	24,00%	25,8%
Limburg	16,60%	18,50%	22,40%	23,0%
TOTALEN	23,10%	23,30%	26,00%	26,8%

De groei van het percentage vrouwen in de gemeenteraden gaat tergend langzaam met minder dan één procent gemiddeld per verkiezing.

Als deze trend doorzet halen we misschien over 25 jaar een evenwicht tussen vrouwen en mannen in de gemeentebesturen.

Alleen Noord-Holland komt even boven de 30% vrouwen, terwijl Limburg een dieptepunt vormt met maar 23%!

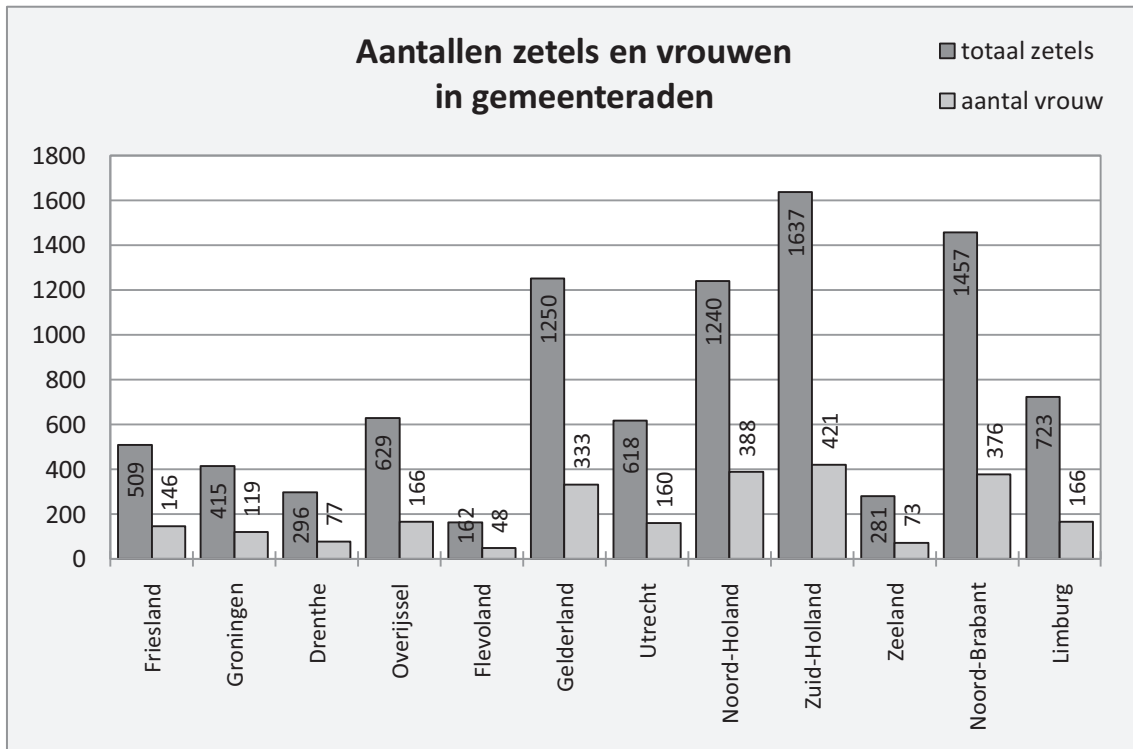
Gemeenteraden 2011

Aantallen en percentages vrouwen per provincie

Vrouwen in gemeenteraden 2011							
	inwoners	aantal gemeenten	vr. burgemeesters	perc. vr. burgemeesters	totaal zetels	aantal vrouw	perc. vrouw
Friesland	646.570	28	5	17,9%	509	146	28,7%
Groningen	581294	23	5	21,7%	415	119	28,7%
Drenthe	487922	12	0	0,0%	296	77	26,0%
Overijssel	1128279	25	2	8,0%	629	166	26,4%
Flevoland	386850	6	2	33,3%	162	48	29,6%
Gelderland	1988973	57	11	19,3%	1250	333	26,6%
Utrecht	1217232	26	5	19,2%	618	160	25,9%
Noord-Holand	2614854	58	19	32,8%	1240	388	31,3%
Zuid-Holland	3508745	72	19	26,4%	1637	421	25,7%
Zeeland	380310	13	0	0,0%	281	73	26,0%
Noord-Brabant	2438464	67	14	20,9%	1457	376	25,8%
Limburg	1121134	33	5	15,2%	723	166	23,0%
TOTAAL	16.500.627	420	87	20,7%	9217	2473	26,8%

Het percentage vrouwen in gemeenteraden blijft nog steeds bedroevend laag met maar iets boven een kwart van het totale aantal raadszetels.

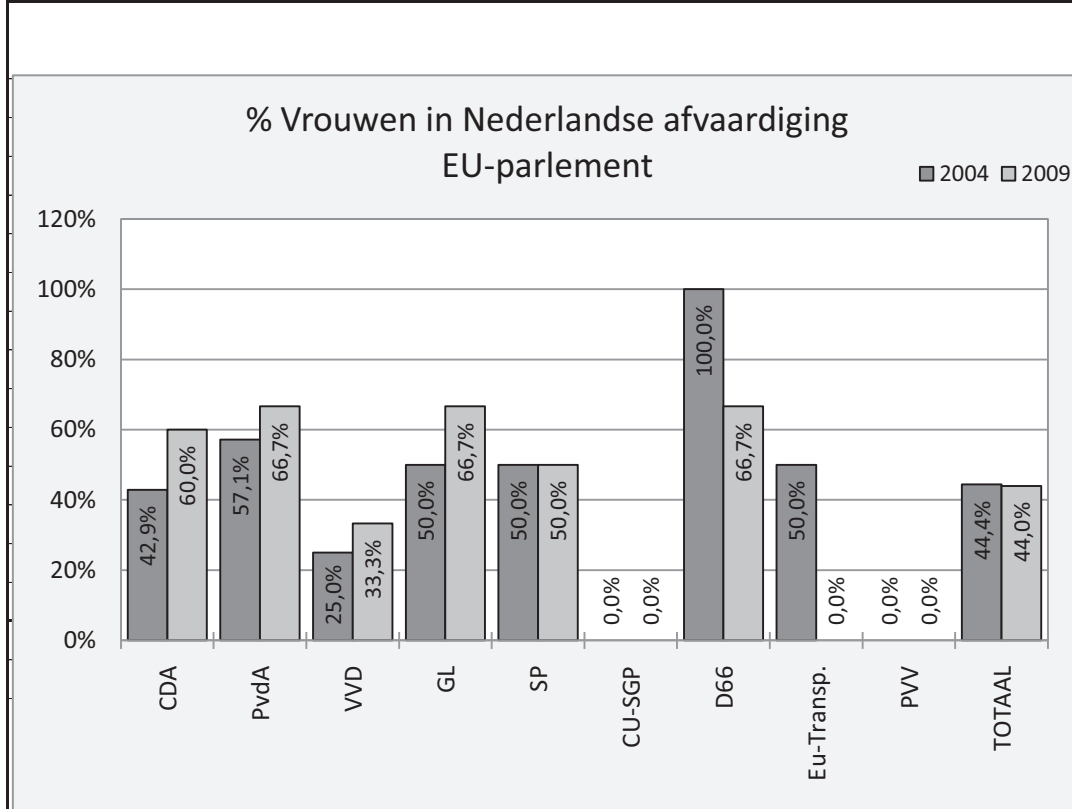
Maar nog lager ligt het percentage vrouwelijke burgemeesters; net een vijfde van het totaal.

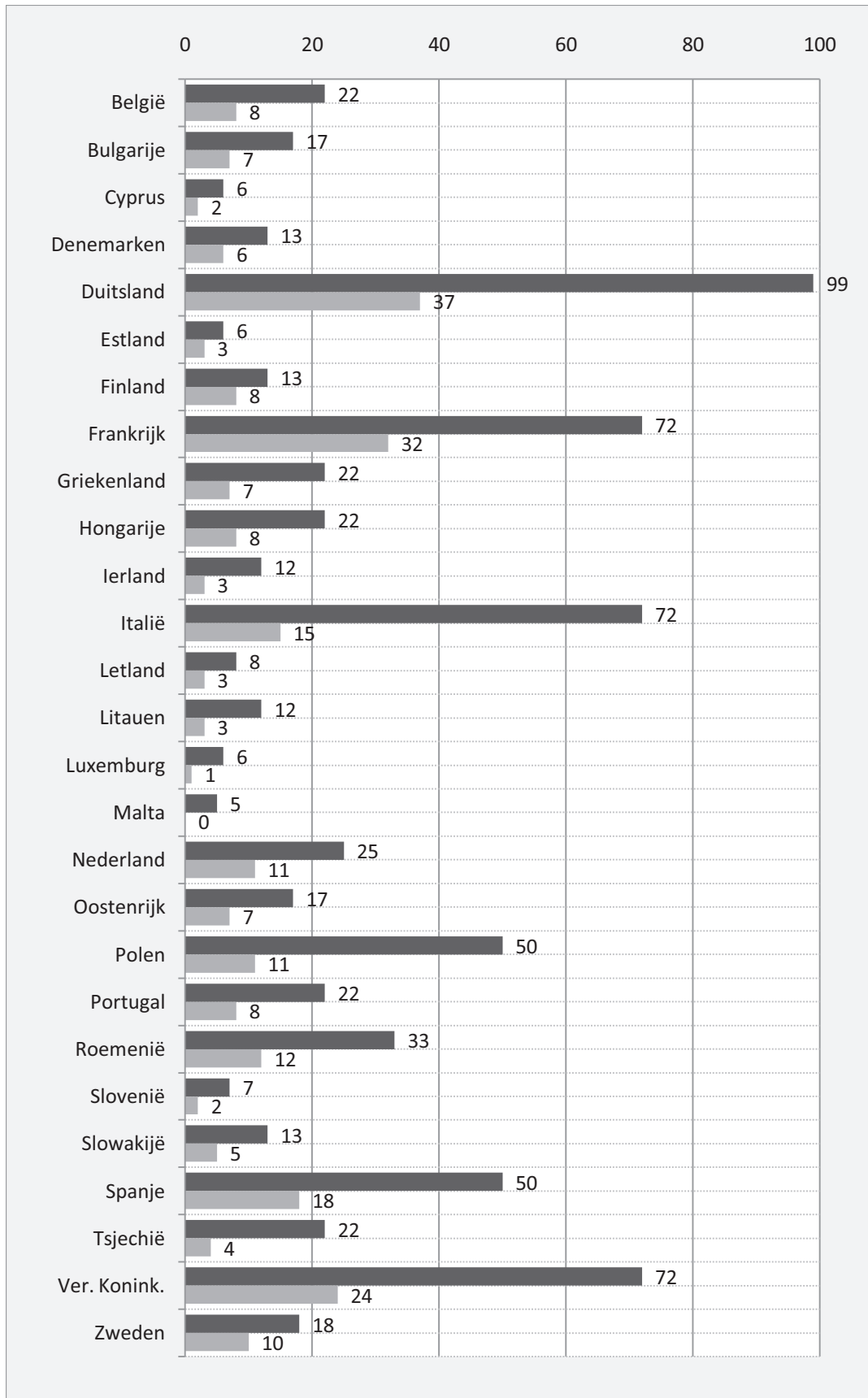
Nederland

Vrouwen in het Europees Parlement

	2004			2009		
	zetels	vrouw	2004	zetels	vrouw	2009
CDA	7	3	42,9%	5	3	60,0%
PvdA	7	4	57,1%	3	2	66,7%
VVD	4	1	25,0%	3	1	33,3%
GL	2	1	50,0%	3	2	66,7%
SP	2	1	50,0%	2	1	50,0%
CU-SGP	2	0	0,0%	2	0	0,0%
D66	1	1	100,0%	3	2	66,7%
Eu-Transp.	2	1	50,0%	-	-	-
PVV	-	-	-	4	0	0,0%
TOTAAL	27	12	44,4%	25	11	44,0%

Vrouwen in het Europees parlement

Deze publicatie wordt u aangeboden door Vrouwenbelangen.

Aan deze publicatie werkten mee:

Voorwoord Leonie van Gils, voorzitter Vrouwenbelangen

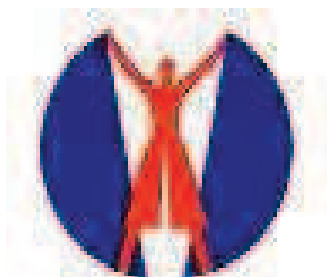
Alle gegevens zijn bewerkt tot grafieken en tabellen door Annemarie Nijenhuis-Hasselman, bestuurlid Vrouwenbelangen

De omslag is ontworpen door Janiska de Wolde, lid internetredactie Vrouwenbelangen

Bronnen

Veel gegevens zijn verzameld via de websites van de Kiesraad en de Overheid.
Waar nodig werden de sites van provincies en gemeenten geraadpleegd.

© Verdere publicatie uit deze uitgave is uitsluitend toegestaan onder vermelding van Vrouwenbelangen

Een uitgave van
**DE NEDERLANDSE VERENIGING VOOR VROUWENBELANGEN,
VROUWENARBEID EN GELIJK STAATSBURGERSCHAP**

Laan van Poot 110, 2566 EC Den Haag

Email: bureau@vrouwenbelangen.nl

www.vrouwenbelangen.nl